

Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Liderlik Kavramını Algılama Biçimleri

Dilek Çetin¹

Dr.Öğr.Üys. Seyhan Bilir Güler²

¹cetindilek93@gmail.com

²Trakya Üniversitesi / İ.İ.B.F., İşletme, seyhanguler@trakya.edu.tr

Özet: Cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki biyolojik olarak belirlenen farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet ise kadın ya da olarak toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir. erkek olarak toplumun yüklediği çalışma yaşamında cinsiyet eşitsizliğinin temel dayanağını erkek egemenliğine dayanan toplumsal düzen (ataerkil yapılanma) oluşturmaktadır. Erkeklerin kurallarını koyduğu, erkekler lehine iktidar ilişkilerinin belirlediği ataerkil toplumsal örgütler doğal olarak kadın ve erkek rollerini de belirlemiştir. Toplumsal ilişkileri şekillendiren bu yapı cinsiyetler arasında kadınların aleyhine, erkeklerin lehine bir eşitsizlik oluşturmuş ve bu eşitsizlik toplumsal düzenin her alanında ve her aşamasında kendini göstermiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin, liderlik algısına etkisi var mıdır? Sorusu bu araştırmada cevaplanmaya çalışılmıştır. Araştırma sorusuna cevap alınabilecek görüşme soruları Trakya Üniversitesinde öğrenim gören 16 öğrenciye yönelik olarak uygulanmıştır. Araştırma yöntemi bu nedenle nitel araştırmaya dayalı temellendirilen yapılandırılmış görüşmedir. Bu görüşmelerin sonucunda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun liderlik algısı erkeklik kavramı ile örtüşmektedir. Toplumsal cinsiyetin kadına ve erkeğe biçtiği rol sonucunda liderlik erkeklikle özdeşleştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Liderlik, Liderlik Türleri.

Concept Of Leadership Perception Styles As A Part Of Social Gender Roles In University Students

Abstract: Sexuality is the biological differentiations between male and female. On the other hand, gender is stated as the meanings or expectations that are imposed by the society or culture as a male or female. In the work life, the basic foundation of gender inequality is created by social order based on male domination (patriarchal construction). Patriarchal organisations where the rules are stated by males and where power relations are defined according to the advantages of males naturally define the male and female roles. The construction that shape gender relations constructed an inequity to the detriment of females and on behalf of males. In addition to that, this situation manifests itself in every aspect and stage of life. Are gender roles have any effect on leadership perception? In this research this question was tried to be replied. The interview questions that might be replied for the research question were applied to 16 students studying in Trakya University. For that reason, research method is an interview constructed on the base of quantified research. In the end of the interviews, most of the participants' leadership

Key Words: Gender, Leadership, Leadership Styles.

Giriş

Toplumsal cinsiyet olgusu dünyanın birçok toplumda yaşanan eşitsizlik sorunudur. Toplumsal yapılarda birlik, eşitlik, beraberliğin yanı sıra zıtlıklar ve ayrımlar söz konusudur. Bu ayrımlardan en belirginini ve hemen hemen her olguda kendisini gösteren algılardan biri toplumsal cinsiyet ayrımı ve buna dayalı olarak haksız konumlandırma ve kalıplaştırılmış karakteristik özelliklerin etiket haline gelmesidir. Toplumsal cinsiyet kavramı, kişisel, sosyal davranış ve tutumlardan, meslek seçimine kadar birçok alanı etkisi altına alan bir konudur. Günümüzde birçok alanda biyolojik cinsiyet farkları dışında, kültürlerin getirmiş olduğu farklılıklar kalıp yargılar, ayrımcılık gibi ilkelerle beraber birçok alanda artık kalıplaşmış hale

gelmiştir ve cinsiyetler arası ayrımcılığı arttırmış durumdadır. Bu ayrımcılık ve cinsiyetlere etkiletilenmiş olan rol ve davranışların liderlik seçiminde de etkileri olduğu görülmektedir.

Toplumun her alanındaki örgütlenmelerde, aileden devlet idaresine kadar yönetme ve liderlik etme erkeklik rolüyle özdeşleşmiş durumdadır. Erkek cinsiyeti dışında ki kadın ve farklı cinsiyet yönelimleri olanların yöneten değil yönetilen konumunda oldukları görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, toplumun her alanında liderliğin neden erkeklere özgü olduğu ve toplumsal cinsiyetin buradaki rolünün ne olduğudur.

1. Toplumsal Cinsiyet ve Liderlik Kavramları

Cinsiyet (sex) terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade etmekle beraber biyolojik bir yapıya karşılık gelmektedir. Cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak belirlenen demografik bir kategoridir. (Dökmen, 2004). Cinsiyetin literatürde: biyolojik, değiştirilemez, değişmez ve her yerde aynı olarak tanımlanmıştır. Bireyler arasında olmakta olan hiçbir ayırım ya da fark, bireylerin biyolojik anlamda er veya dişi oluşları kadar belirgin değildir. Biyolojik cinsiyet farklılıkları öğrenilmemiş, doğuştan getirilen özellikler bakımından kadınlar ile erkekler arasında gözlenen farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları ise öğrenilen, sosyalleşme sürecinde kazanılan özellikler bakımından insanlar arasında gözlenen farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları, bireyden bireye, kültürden kültüre bazı değişimler gösterirler. (Keller, Evelyn. 2016)

Dilimize İngilizce "Gender" kelimesinden "Toplumsal Cinsiyet" olarak çevrilmiş olan bu kavram, kişinin kadınsı ya da erkeksi olarak nitelendirilmesidir. Başka bir ifadeyle; Toplumsal cinsiyet, bireylerin doğal, biyolojik olan dünyasından kaynaklanmayan, toplumda doğal hale getirilmiş yani suni cinsiyet kimliğidir. (Adaçay, 2014)

Cinsiyet biyolojiktir, toplumsal cinsiyet ise toplumsal olarak belirlenir; Kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerinin yanında psikolojik ve sosyolojik özelliklerini tanımlar. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği cinsiyetlere yüklenen kadınsılık ve erkeksilik özellikleriyle doğallaştırılır. (Adaçay, 2014)

Her iki kavramın toplumsal hayata geçişi toplumsal roller ile beraber gerçekleşmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin gerçekleştirmesi gereken geleneksel olarak sembolleşmiş kuralsal beklentileri içermektedir. Bu yönüyle bireylerin gerçekleştirmekte oldukları davranışları üzerinde kuralsal ve kültürel beklentileri içerir. (Savcı, 1999)

Toplumların oluşumundan bu yana, erkekler ve kadınlar dünyayı eşit olarak paylaşamamışlardır. Bunun sonucu olarak da, kadınlar bu eşitsizlikten daha fazla etkilenmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları, kadın ve erkek arasında olan eşitsiz ilişkileri ve toplumsal açıdan eşitsizliği beraberinde getirmektedir. (Aylaz vd., 2014)

Kadının ve erkeğin biyolojik özelliklerinin cinsiyetine yansıtılması ve bunun beraberinde cinsiyet rollerinin oluşmasıyla özel alanın kadına,

kamusal alanın ise erkeğe ait olduğu anlayışı toplumsal yaşamda yerini almıştır. Bu durum ise iş yaşamıyla paralellik göstermiştir. (Güler, 2005)

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları; Kalıp yargılar, bir gruba ilişkin bilgi, inanç ve beklentilerimizi içeren bilişsel yapılardır. Bilişsel şemalarında işleyişleri de şöyledir; Zihinsel kaynakları yönlendirirler, sadece dikkat edinilen şeyler algılanabilir. Bilgilerin bellekte kodlanmasına ve hatırlanmasına rehberlik ederler, sadece şemalara uygun olanlar belleğe alınır ve hatırlanır. Bilişsel enerjiyi korurlar, fazla inceleme ve düşünme gerektirmezler. Kalıp yargılar sadece bireylerin kafasındaki bilişsel temsiller, bireysel şemalar değildir; bunlar ayrıca sosyal temsillerdir. (Dökmen, 2004)

Kalıp yargılar, kategorileştirme sürecinin bir sonucu olarak ve özellikle grup içi farklılıkların benimsenmesi sonucunda ortaya çıkarlar. Kalıp yargılar genellikle bilişsel kısa yollar olarak işlevde bulunurlar; yani fazla düşünme gerektirmeden, karşılaşılan duruma uygunluğu araştırılmadan, özetle kısa yoldan kabul edilirler. Güçlü kalıp yargıların söz konusu olduğu kategorilerden biri de cinsiyettir. Toplumun, bir grup olarak kadınların ve erkeklerin göstermelerini beklediği özelliklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denilir. (Brown, 2015)

Toplumsal cinsiyet kavramının çoğu durumda kadınlar yerine kullanıldığı görülmektedir.

Önyargı, belli bir grubun üyelerine yönelik olumsuz tutumdur. Önyargı, bir dış gruba ve o grubun üyelerine ilişkin tutumlardır ve genellikle bu tutumlar olumsuz yöndedir. Önyargı, belirli bir grubun üyelerine yönelik, sadece bu gruba ait olmaları sebebiyle yorumlanan düşüncelerdir. Her türlü gerçek kanıttan yoksun olan peşin hükümlerdir ve bireyden ziyade bir topluluğa yöneliktir. (Bilgin, 2003)

Önyargılı olunan bireyle ya da gruba ilgili bilgiler önyargı doğrultusunda seçilerek alınırlar ve hatırlanırlar. Önyargılar tutumlar gibi, bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerden oluşur. Kalıp yargılar, önyargıların hem nedeni hem de sonucudur. Sosyal psikolojide özellikle ırk ve cinsiyet konuları üzerine fazla sayıda çalışmalar yapılmıştır. Eşcinsellere, yaşlılara, engellilere ilişkin önyargılardan da söz edilmektedir. Önyargıların üç kaynağı vardır. Bunlar; Sosyopsikolojik güdüler, bilişsel süreçler ve sosyokültürel etkilerdir. (Vatanbaş, 2007)

Ayrımcılık, önyargıların ve kalıp yargıların davranışsal ifadeleridir. İrk ve cinsiyet ayrımcılığından söz edilebilir. (Adaçay, 2014) Ayrımcılık kavramı toplumlarda genel olarak, bazı fiziksel özellikler, etnik köken, sınıf, cinsiyet, ırk ya da din ayrımına ilişkin gösterilen yersiz davranışlar için kullanılmaktadır. Sosyologlar ise ayrımcılık kavramını; herhangi bir grubun üyesi olması nedeniyle o gruba veya grubun üyesine karşı uyguladıkları olumsuz davranışlar ve eylemler olarak tanımlamışlardır. Sosyologlar ilk başta ayrımcılığı ırk ve etnik köken çerçevesinde ele alırken, günümüzde kadına yönelik bağlamda da incelemektedirler. Cinsiyet ayrımcılığı, bireylere biyolojik cinsiyetlerinden dolayı toplum tarafından adaletsiz bir şekilde davranılmasını ifade eder. (Demirbilek, 2007) Dolayısıyla cinsiyet ayrımcılığı bireylerin insan haklarından eşit bir şekilde tamamen yararlanmasını engelleyen, sosyal açıdan yapılandırılmış cinsiyet rollerine ve normlarına dayalı olarak herhangi bir ayrıma, dışlanmaya, kısıtlanmaya maruz kalmasıdır. Cinsiyet ayrımcılığı, temel hizmetlerden yararlanmakta yetersizlik, şiddet görme, siyasette çalışma yaşamında kadının sınırlı sayıda yer alması, biçiminde de tanımlanabilir. Bu ön yargılar ve cinsiyetler arası ayrımcılık insanların haklarını ortadan kaldırmaya ve hatta yaşam haklarını ortadan kaldırmaya yol açıyor olsa da, meşrulaştırma nedeni ile ayakta kalırlar ve neden olduğu adaletsizlikler görülmez. Bu durumda ortaya çıkmakta olan adaletsizlik, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir sonucudur. (Uygur, 2015)

Toplumların sürekli değişim ve gelişimde olmasıyla beraber liderlik olgusu da bu değişim ve gelişime dâhil olup zamanla değişim göstermiştir. Toplumda değişen çevre koşulları de göz önünde bulunduğu genel geçer liderlik kavramı günümüzde şekil değiştirip, bazı düşünce tarzları da değişmiş ve yeni liderlik tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarihi süreçte her dönem ve yerde, durum, zaman ve şartlar, kültürel farklılıkları da içinde barındırarak değişik biçimlerde liderliği ortaya çıkarmaktadır. Günümüzün değişen olgusu olan liderlik kavramının yalnızca niteliği ve algılanma boyutu olduğu gözlemlenmektedir. (Can, Aşan, Aydın, 2006)

Liderlik kuramlarının ilki olan Özellikler Kuramı liderin "ne" olduğu sorusuna yanıt ararken, ikinci kuram olan davranışsal kuram "neyi, nasıl yaptığı" ise liderlik kuramları konusuna açıklık getirmeye çalışmıştır. 1940'lı yılların devamında ise liderin

kişiliği yerine göstermiş olduğu davranışların astların iş tatminine olan etkisine odaklanılmıştır. Özellikle kuramının başarısızlıkla sonuçlanması liderlik uygulamacılarını başka yönere doğru gitmeyi itmiş ve bu kez yapılan çalışmalar liderin sergiledikleri davranış tarzları üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikler kuramı, doğru kişiyi seçmek için bazı temeller ararken, davranış kuramcıları liderin başarılı olmaları için gerekli davranış tarzlarını bulmaya ve kişileri bu yönde eğitmeye yöneltmişlerdir. Daha sonra liderlik kavramı zaman ve mekana göre farklılık gösteren yönetsel fonksiyon olarak değerlendirilmiştir. Liderliğin temelinde yer alan ana amaç birey ve durumların ortaya koyduğu farklılıklara uyum sağlayabilme becerisini gösterebilmesidir. (Yıldız, 2016)

Liderlik bir grup insanı belirli bir amaç çerçevesinde bir araya getirebilmek, bu amaçları gerçekleştire bilmek için onları harekete geçirmek için yetenek ve bilgilerinin toplamıdır. (Özen, 2014)

Liderlik tip ve türleri genel olarak şu şekilde sıralanabilir: (Aşan, Aydın, 2006)

- **Grup Büyüklüklerine Göre:** Şahsi liderler, Yönetici liderler.
- **Durumlarına Göre:** Pozitif liderler, Negatif liderler.
- **Anlayış ve Davranışlarına Göre:** Demokratik Lider, Liberal Lider, Hümanist Lider, Destekleyici Lider, Karizmatik Lider, Doğal Lider, İşe dönük Lider, Dönüşümcü Lider, Vizyoner Lider, Öğretici Lider, Hizmetkâr Lider, Etik Lider, Otantik Lider.

Demokratik liderlik, liderin yalnızca kendi kabiliyetler değil, astlarının fikirlerini alıp ve onlara danışarak iş yapmasıdır. Bu tarz liderler, genellikle tartışmaya açık oldukları için astlarının da fikirleriyle hareket ettikleri ve özellikle de dayanışma içinde çalıştıkları göz önünde bulundurulduğundan motivasyon faktörünü de önemli bir kaynak olarak kullandıkları görülüp daha verimli bir çalışma ortamı sağlamaktadırlar. (Bakan, Büyükbeşe, Erşagan, 2013)

Otokratik liderler, astlarını tamamen yönetimin dışında tutan ve astlarına planların ve amaçların belirlenmesinde söz hakkı vermeyen liderlerdir. Bu tip lidere göre astlar sadece liderden almış oldukları emirlere yerine getirmekle yükümlüdürler. Yönetimin yetkisi tamamen bu tip liderlere aittir ve lider tek karar alıcıdır.

Liberal liderlik, grup üyelerini birçok alanda kendi kararlarını vermesini sağlayan bir liderlik modelidir. Bu tarz liderler yönetim yetkilerini genellikle kullanmayan liderlerdir. Sorumluluk almaktan ve kendilerine verilen gücü kullanmaktan kaçınırlar. Çalışanlar kendi kendilerini motive eder ve eğitirler. Bu tarz liderin asıl görevi, astlarına kaynak sağlamak ve bunlarla iliği olarak ortaya çıkacak sorunları çözmektir. Liberal lider, kendilerine fikir sorulduğunda görüşlerini bildirmektedirler. (Sabuncuoğlu, 2008)

Hümanist liderin babacan davranışları vardır. Korumacı rolüne sahiptirler. Zaman zaman orta basamaktakinin fikrini alır. Ağırlıklı olarak ödül sistemi kullanırlar. Duygusal yönlendirmeyle beraber motive eder. Zorunluluk olmadıkça cezalandırmaya gidilmez. (Güney, 2015)

Karizmatik liderlik, "Genel olarak karizmatik liderler, yol gösteren, ilham ve güven veren, saygı uyandıran, geleceğe yönelik olumlu düşünmeye teşvik eden, insanların yaşamlarında gerçekten önemli olan şeyleri görmelerini kolaylaştıran, görev duygusu aktaran ve güdüleyen davranışlar sergileyen liderlerdir şeklinde tanımlanmaktadır." (Sabuncuoğlu, 2008)

Vizyon sahibi liderler, astlarının geleceğini düşünen ve geleceğe dair tasarımlar geliştiren kişilerdir. Onlar sezgisel, düşünsel zenginliklerini, astları için var olandan farklı, var olabileceğini düşündükleri bir gelecek yaratmak ve tasarlamakla kullanırlar. Vizyoner liderler, diğer lider türlerinden farklı olarak değişik gelişmeleri ve olayları okuyabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Vizyoner liderler geleceğe farklı bir bakış açısıyla bakabilen liderdir. Bu bakış açısını da üstün bir yetenekle analiz ve sentez edebilirler. Bu tarz liderler sadece güce sahip değildir, düşünce ve fikirleriyle izleyicilerini etkileyebilir. (Hamedoğlu, 2001)

Transaksiyonel liderler, geçmişindeki faydalı deneyimlerini baz alan ve bu deneyimleri gelecek nesillere başarılı bir şekilde aktarımını sağlayan liderlerdir. (Güney, 2015)

Transformasyonel liderlik tarzı, değişimci, insan odaklılığı ve yeniliğe açık olması nedeniyle özellikle değişim çağında olan günümüzde oldukça etkili ve güncel bir liderlik tarzı olarak nitelendirilmektedir. Transformasyonel lider, vizyon yaratarak ve paylaşarak izleyenleri ile sürekli iletişim halinde olan, saygı duyulan, güven veren sosyal yapı mimarlarıdır. Transformasyonel liderlik tarzının

temelinde "dönüşüm" kavramı yer almaktadır. (Sabuncuoğlu, 2008)

2. Yöntem

Kadının ve erkeğin biyolojik özelliklerinin cinsiyetine yansıtılması ve bunun beraberinde cinsiyet rollerinin oluşmasıyla özel alanın kadına, kamusal alanın ise erkeğe ait olduğu anlayışı toplumsal yaşamda yerini almıştır. Bu durum ise iş yaşamıyla paralellik göstermiştir. (Güler, 2005)

Bu araştırmanın temel amacı toplumsal cinsiyet ve liderlik algısı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği içerisinde birçok farklı alanı barındırmaktadır. Bu araştırma toplumsal cinsiyet kuramının liderlik algısına etkisini anlayabilmek için üniversite öğrencilerine ilk olarak kafalarında ki lideri çizmeleri istenmiş daha sonra çizdikleri resim üzerinden aşağıdaki sorular sorulmuştur.

- Bir Liderlik tanımı yapabilir misiniz?
- Bir liderde olması gereken özellikler sizce nelerdir?
- Tanımladığınız liderin erkek-kadın-cinsiyetsiz olarak resmedilmesinin nedeni?
- Liderin daha çok erkek olmasının nedeni ve özellikleri nelerdir?
- Cinsiyet kavramı liderlik algısını etkiliyor mu?

Araştırma nitel çalışmalardan biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımı ile yapılmıştır. Bu görüşme türü, önceden belirlenmiş olan bir dizi soruların sorulmasını ve özel bazı konulara değinilmesini içermektedir. Bu sorular genellikle çalışmaya katılmış olan her katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırada sorulur, fakat görüşmecilerin bunların dışarısına çıkma özgürlüğü vardır. Yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımında görüşmeler belirli varsayımlara dayanmaktadır. Araştırmacılar planlanmış olan soruların dil düzeyini ayarlayarak ya da araştırma süresince kendiliğinden ortaya çıkan planlanmamış ek sorularla bunu gerçekleştirebilirler. (Aydın, 2015)

Bu araştırma Trakya Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 16 öğrenci ile sözlü olarak yapılmıştır. Öğrencilerin 8'i kadın 8'i erkektir. Öğrencilerin ilk olarak kafalarında ki lideri resmetmeleri istenmiş daha sonra bire bir görüşme ile sorular sorulmuştur. (Tablo 1)

	CİNSİYET	YAŞI	OKUDUĞU BÖLÜM
A Kişisi	Erkek	23	Arkeoloji
B Kişisi	Erkek	24	Uluslararası İlişkiler
C Kişisi	Kadın	21	Hemşirelik
D Kişisi	Erkek	21	Bankacılık
E Kişisi	Kadın	23	BESYO
F Kişisi	Kadın	23	Almanca Öğretmenliği
G Kişisi	Kadın	24	İngilizce Öğretmenliği
H Kişisi	Erkek	26	İşletme
I Kişisi	Kadın	23	Ekonometri
İ Kişisi	Kadın	24	Edebiyat
J Kişisi	Erkek	23	İktisat
K Kişisi	Erkek	25	Tıp
L Kişisi	Erkek	22	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
M Kişisi	Kadın	21	Biyoloji
N Kişisi	Kadın	22	Müzik Öğretmenliği
O Kişisi	Erkek	23	Makine Mühendisliği

3. Verilerin Analizi

Görüşme, özellikle belirli araştırma türleri için bilgi toplarken, verilerin belirli varsayımlara dayandırılmasında etkili bir yöntemdir. Görüşme hazırlığında ilk adım olarak araştırmacılar, araştırmanın doğasını ve hedeflerini belirlemelidirler. Veri toplama organizasyonu yapmak için hazırlanmış olan materyaller veri toplama aracı olarak adlandırılmaktadır. Tümevarımcı bir analiz yöntemi izlenir. Araştırmacı görüşmeye ele alınması gereken önemli konularla başlar. Nasıl ele alındıkları görüşmeden görüşmeye değişim gösterebilir. Bir sonraki aşama ise soruların belirlenmesi ve sıralanmasıdır. Soruların sıralaması, ifadesi, dil düzeyi, konuya uyumu, eğitim durumu ve yaşlarına dayanabilir. Görüşme sonucunda elde edilen veriler, her sorunun cevabına yönelik olarak ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her bir soruya verilmiş olan cevaplar ilk olarak, içerilerinde anlamlı bölümlere ayrılmış ve her bölümün kavramsal olarak neyi ifade etmiş olduğu irdelenmiş ve adlandırılarak kodlanmıştır. (Aydın, 2015)

İkinci aşamada, kavramsal boyutları aynı olan ifadeler mantık ve anlam çerçevesinde bir araya getirilmiştir. Üçüncü aşamada, elde edilen verilerin kolay bir şekilde anlaşılabilir ve okunabilir olmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmiştir. Son aşamada, tanımlanan bulgular açıklanmış ve anlamlandırılarak neden sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları yardımıyla belirlenerek içerik ve analiz yardımıyla değerlendirilerek sunulmuştur.

Liderlik tanımına ilişkin cevaplar incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun lider tanımı olarak, toplumun refahını ve güvenliğini sağlayan, yol gösteren, rehberlik eden, problem çözen ve insanları bir amaçları olduğuna inandıran kişidir cevapları verilmiştir.

"Lider toplumda yaşayan insanların refahları için yaşayan kimsedir. İnsanların sosyal yaşam, özgürlük ve huzurunu sağlamak için çalışır." (G kişisi)

"Çalışanları ile beraber iş bitiren, yön bulan kişidir. Lider, problem çözmek için olanaktır." (N kişisi)

"Toplumun refah ve çıkarları için elinden gelenin en iyisini yapan kişidir." (E kişisi)

Liderde olması gereken özelliklere yönelik cevaplar incelendiğinde, katılımcılar genel olarak liderlerde bekledikleri özellikler şunlardır; otoriter olması, diksiyonunun düzgün olması, vicdan sahibi olması, güçlü olması, sabırlı olması ve cesur olması.

"Dinine, kültüne bağlı olmalı. Vicdan sahibi ve toplumun geleneklerine kültürüne bağımlı olmalı." (İ kişisi)

"Sabırlı, denemekten bıkmayan, güçlü ve sabırlı olmalıdır." (N kişisi)

"Özgüvenli, cesaretli, diksiyonu düzgün ve zeki olmalıdır." (L kişisi)

Çizmiş oldukları liderin erkek-kadın-cinsiyetsiz olarak resmedilmesinin nedenine yönelik cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin 3 tanesi kadın, 3 tanesi cinsiyetsiz ve 10 tanesi erkek olarak liderlerini resmetmişlerdir. Öğrencilerin genellikle lideri erkek olarak resmetmelerinin nedeni, erkek liderlerin daha güçlü, duygusal olmayan, sabırlı, otorite kurmada daha başarılı ve yönetme gücüne daha yatkın olmalarıdır.

"Erkek çizdim, çünkü lider erkek olmalı. Erkekler daha güçlü ve cesurlar. Kadınların ev, çocuk bir sürü görev ve sorumlulukları zaten var. Erkek lider daha iyi bir yöneticidir." (E kişisi)

"Erkek lider çizmemin nedeni, erkekler daha sabırlı ve kararlılar bir liderinde sabırlı, kararlı ve cesur olması gerek. Resimde liderin yönettiği yerde her şey yolunda gidiyor." (F kişisi)

"Erkek çizdim. Erkek daha güçlüdür, acıya daha dayanıklıdır. Kadınlar fazla duygusallar. Erkekler daha katı bir karaktere sahipler. Resimdeki adamın güçlü bir duruşu var, dünyayı taşıması, zorluklara göğüs gerebileceğini ifade ediyor." (O kişisi)

Liderin daha çok erkek olmasının nedenine yönelik cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin birçoğuna göre iz bırakmış olan liderlerin erkek olması, ataerkil toplumdan gelmiş olmamız, toplumun ve kültürün getirileri erkek lider resmedilmesinin nedenlerindedir.

"Ataerkil toplumdan geliyoruz ve erkekler küçüklüklerinden başlayarak yüceltiliyorlar. Bu tamamen toplumun etkisidir." (G kişisi)

"Çoğu kişi kafasında ki lideri korktuğu kişiyi çiziyor diye düşünüyorum. Hatta eğer Tanrıyı bilselerdi Tanrıyı çizerlerdi. Erkek cinsinin güçlü olması, onları daha korkular yapıyor. Bu yüzden çoğu kişi erkek çiziyor." (N kişisi)

"Tamamen toplumun getirileriyle alakalıdır. Açık görüşlü ve yeni fikirlere açık olmamalarıyla alakalıdır. İlerlemiş, kalıplaşmış bir süreç var ve bu sürecin çoğunluğunda liderlerin çoğu erkek. Alışılmış düzenin peşinden devam ediyoruz." (D kişisi)

Cinsiyet kavramının liderlik algısına yönelik cevapları incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğu, toplumun kültürü, normları, kadınların bu konuda yetersiz olması, liderliğin daha çok erkek cinsiyetine yatkın ve cinsiyet algısının lider seçiminde etkisinin büyük olduğunu göstermektedir.

"Toplumsal cinsiyetin büyük bir etkisi vardır. Mesela resimde güneşi hakikat olarak çizdim, aydınlığın bir sembolü. Erkeklerde güç, kuvvet, idareci olarak sembolleşmiş durumda." (C kişisi)

"Etkilediğini düşünüyorum. Bunun nedeni de ataerkil toplumdan geliyor olmamız. Kalıp yargıların dışına çıkmaya çekiniyoruz belki de. Alışla gelmiş olguları kabullenmek, benimsemek daha kolay." (N kişisi)

"Etkisi çok yaygın bir durumdadır. Güç ve erkeksi kavram söz konusu ve duruma hâkimdir. Güç olarak da erkek ön plana çıkıyor. Çünkü bu artık bilincimizde sembol halini almış durumdadır." (J kişisi)

Katılımcıların resmettikleri lider profilleri aşağıda gösterilmiştir;

A kişisi 1	B kişisi 1	C kişisi 1	D kişisi 1
			

E Kişisi 1	F Kişisi 1	G Kişisi 1	H Kişisi 1
			
I Kişisi 1	İ Kişisi 1	J Kişisi 1	K Kişisi 1
			
L Kişisi 1	M Kişisi 1	N Kişisi 1	O Kişisi 1
			

A,B,E,F,H,İ,J,K,M,O erkek lider resmetmişlerdir. Çizdikleri liderlerde birçoğunun erkek liderlik göstergesi olarak çatık kaşları ve bıyıkları belirti haldedir. Çatık kaşlı olması düşünceli ve insanları korkutabilen bir yapısı olduğunu, klasik giyinmesinin belirli bir mevkie sahip olduğunu, bıyıklarının ve gözlüklerinin ise belirli olgunluğa erişmiş olduğunun göstergesi olduğunu ifade etmişlerdir.

C,D,L Katılımcıları ise liderleri cinsiyetsiz olarak resmetmişlerdir. Resmedilen cinsiyetsiz liderlerde herhangi bir kıyafet yoktur bunun sebebi olarak,

liderlikte önemli olan fiziksel özellikler değil, fikirlerdir düşüncesini söylemişlerdir.

D,I,N Katılımcıları liderlerini kadın olarak resmetmişlerdir. Bu katılımcılar, ön yargıların yıkılması gerektiğini düşünmektedirler. Kadınlarında birçok meslekte ve liderlikte kalıp yargıları yıkıp başarılı olmaları gerektiğini savunmaktadırlar.

Sonuç ve Öneriler

Cinsiyetler arası eşitsizliğin karşılığı bir kavram olan cinsiyet ayrımcılığı, kadınların toplumda temel hizmetlerden yoksun olması, kaynaklara ve

fırsatlara sahip olmada erkeklere oranla eşit olmayan koşullar yaşaması, şiddete uğraması, şiddete uğraması, siyasette ve çalışma yaşamında düşük oranlarda temsil edilmesi biçiminde tanımlanmaktadır. Cinsler arasındaki ayrımın toplum yaşantısında kadının erkeğin gerisinde bırakılmış olduğu bir eşitsizlik sorunu olarak devam ediyor olması birçok alanda etkisini fazlasıyla göstermektedir. Toplumsal cinsiyet, doğuştan itibaren aslında var olmayan karakteristik özelliklerin ve rollerin toplum tarafından cinsiyetlere yüklenmesidir.

Araştırmalar göstermektedir ki toplumsal cinsiyet algısının lider belirleme üzerinde etkisi vardır. Toplumsal cinsiyet, kalıp yargılar, önyargılar ve ayrımcılık ilkelerinin lider algısı üzerinde etkisi açıkça bellidir. Erkek cinsinin daha güçlü, cesur ve otoriter olması gibi özelliklere sahip olması, araştırmacıların erkek lider seçmesi üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Görüldüğü üzere yapılan araştırma insanların liderlik tanımında ki algılarından hareketle bağlayıcılığı ve etkisinin toplum üzerinde güçlü olması insanların lider olarak tanımladığı kişileri modül alması bu sebeptendir. Araştırmalar liderin özellikle, otoriter ve güçlü olduğu, olağan ve olağanüstü durumlardaki kullandığı yöntemleri seçmesi insanların üzerindeki etkisini daha güçlü olduğunu göstermektedir. Liderin belirgin özellikleri arasında kullanılan modüllere göre insanları etkileyici gücü dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalarda da dikkat çektiği üzere liderin tam net bir tanımı olmadığı ve farklı kişilere göre farklı farklı tanımlar bulunmaktadır. Özel bir yargı içerdiği için liderliğin tanımı kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Araştırmalarda gösteriyor ki liderin rolü toplumda farklı şekilde yorumlanabilir. Genel olarak yapılan tanımlamalarda liderin yol göstericiliği dikkat çekmektedir. Kişilerin bulunduğu toplumun, kültürü ve normları liderlik algılarını etkilemektedir. Ataerkil toplumdan gelmiş olmalarını neden göstermektedirler.

Toplumsal cinsiyetin beraberinde getirmiş olduğu, ön yargılar, kalıp yargılar ve cinsiyet rolleri, kadınlarla erkeklerin farklı oldukları düşünceleri, kadın ve erkekleri olumsuz yönde etkilemeli haksız ve olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar insanların kendilerini

geliştirmelerine ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır. İnsanları cinsiyet etiketlerine göre yargılamak ve her tür davranışı bununla sınırlandırmak büyük bir haksızlıktır.

Sonuç olarak; toplumsal cinsiyet algısının birçok alana etkilerinden biri olarak lider algısını da etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Yapılması gereken ise; insanların kendilerini istedikleri gibi, istedikleri yönde biçimlendirmesine ve geliştirmesine izin verilmeli, yapmak istedikleri ve kendilerini daha fazla mutlu hissettikleri durumlar cinsiyetleri nedeniyle yasaklanmamalıdır.

Kaynakça

- Adaçay, F.(2014). Toplumsal Cinsiyet Ve Kalkınma. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Aşana Ö. Aydın E. Can H. (2006). Örgütsel Davranış, İstanbul.
- Aydın H. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemler, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Aylaz R. Güneş G. Uzun Ö. Ünal S. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolüne Yönelik Görüşleri, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 23(5): 33-48
- Bilgin N. (2003). Sosyal Psikoloji Sözlüğü. Kavramlar, Yaklaşımlar. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Brown H. (2015). Marx 'Ta Toplumsal Cinsiyet Ve Aile. Ankara: Dipnot Yayıncılık.3
- Demirbilek S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 44(511): 12-26.
- Dökmen, Z. (2004). Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Güler, S. (2005). Örgüt Kültürü İçinde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadınların İşyerinde Karşılaştıkları Mesleki Baskılar: Trakya Bölgesi İmalat Sektöründe Kadın Çalışanlar Üzerine Bir Araştırma.
- Güney S. (2015). Liderlik. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hamedoğlu A.(2001). Vizyona Dayalı Liderlik, Yerel Yönetim Ve Denetim, 6(6): 26-39.
- Keller, Evelyn. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler. Metis Yayıncılık.
- Sabuncuoğlu, Z. (2008). Örgütsel Psikoloji. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji: Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 54(1): 123-142
- Uygur, G. (2015). Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir. Ankara Barosu Dergisi 1(4): 121-132
- Vatandaş C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. Sosyoloji Konferansları Dergisi.
- Yener Ö. (2004). Liderlik Eğitimi. İstanbul.
- Yıldız, M.(2016). Liderlik Çalışmaları. İstanbul.